

Helsingin Sanomain Säätiö

Emma-Leena Ovaskainen, Helsingin Sanomat

LOPPURAPORTTI

Toimittajastipendi 2017–2018

Reuters Institute for the Study of Journalism

Oxfordin yliopisto

Kun saavuin Oxfordiin elokuun lopussa 2017, menin ensitöikseni Instituutille hakemaan edellisen stipendiaatin minulle jättämää perintökassia ja -pyörää. Käytävällä törmäsin James Painteriin, jonka tunsin yhdeksän kuukautta aiemmin tehdystä puhelinhaastattelusta ja edellisten stipendiaattien tarinoista. James oli tyhjentämässä huonettaan Instituutin ylimmässä kerroksessa. Ohjelman jo entinen johtaja oli palaamassa tutkijan uralle, ja Reuters-instituutin toimittajaohjelmaa vetämään oli valittu toimittaja Meera Selva, itsekin Journalist fellow -ohjelman alumni lukukaudelta 2007-08.

Tuosta hetkestä lukien tiesin, että vuoteni Oxfordissa ja Reuters-instituutissa tulisi olemaan monella tapaa erilainen kuin mitä aiempien stipendiaattien tarinoista olin kuullut. Olinhan myös ainoa maija meikäläinen ryhmässä, johon oli vuodesta toiseen kuulunut peräti kolme suomalaista stipendiaattia.

Instituutin uudet tuulet

Sen lisäksi, että ohjelman vetäjä oli uusi, asioitamme kesän aikana järjestellyt toimistosihteerin jäi äitiyslomalle juuri lukukauden kynnyksellä. Uunituoreet henkilöstömuutokset aiheuttivat alussa säätöä: tiedottaminen, aikataulut ja uusien stipendiaattien lukuisiin kysymyksiin vastaaminen otti aikaansa. Koska kaikki oli kaikille uutta, suhtauduimme alkukankeuteen ymmärryksellä ja selvitimme kahdeksan hengen toimittajajoukolla monet pulmat yhteistyöllä. Muun muassa sen, mihin pankkiin kannattaa mennä avaamaan pankkitili. Tämä ensimmäisten päivien kysymyksistä välttämättömin ja hankalin. (Selvisi, että HSBC tuntuu olevan stipendiaateille suotuisin vaihtoehto, siellä riitti todisteeksi Instituutin antama todistus stipendistä ja passi, kun muissa pankeissa vaadittiin klassisesti kaasulaskuja.)

Uusi vetäjä toi paljon myös uutta mukanaan. Meeran tavoite on tuoda puhujiin enemmän monikulttuurisuutta, kehittyvien maiden näkökulmaa ja naisia. Aiemmin ohjelmassa olleet olivat kritisoineet seminaareja liian Eurooppa- tai Amerika-keskeisiksi. Tämä näkökulma näkyi edelleen

jonkin verran seminaarien puhujissa, joita riitti Sunin päätoimittajasta Washington Postin vastaavaan. Naispuhujissa korostuivat urallaan menestyneet ja johtajapaikoille edenneet toimittajat: pääsin kuulemaan, mitä mieltä on median tilasta mm. New Statesmanin toimituspäällikkö Helen Lewis, BBC Money:n päällikkö Jasmin Buttar, BBC Worldin esimies Liz Corbin, Financial Timesin kakkospäätoimittaja Roula Khalaf, Reutersin kv-uutisten päällikkö Alessandra Galloni ja Bildin ex-päätoimittajaa Tanit Koch.

Tämän naisjoukon jatkoksi toivoimme Nobelin rauhanpalkinnon saaneen Malala Yousafzain luento, hänhän opiskelee Insituutin naapuricollegessa Lady Margaret Hallissa. Vaikka Instituutin hallituksen puheenjohtaja, Guardianin ex-päätoimittaja Alan Rusbridger on collegen johtaja, emme yrityksissämme onnistuneet. Toivottavasti tulevat stipendiaatit jatkavat yrittämistä, sillä Malalalla riittäisi paitsi naisnäkökulmaa mutta myös näkemystä kehittyvien maiden asemaan.

Instituutin omia seminaareja oli alussa yhtä paljon (tai vähän) kuin ennenkin: kaksi keskiviikkona ja yksi perjantaina. Toisella lukukaudella ohjelmaan tuli uusi, pelkästään Instituutin sisäinen luento. Yksi torstai-luennon tavoitteista on saada puhujiksi Instituutin tutkijoita, ja näin lähentää kaksi olennaista Reuters-instituutin osaa toisiinsa. Tutkijoiden kanssa aloitettiin myös artikkelilukupiiri, joka oli hauska lisä yksin kirjastossa puurtamiseen. Kaikkinensa tämä tutkijoiden ja toimittajastipendiaattien lähentyminen on hyvä asia, sillä talossa tehdään paljon ajassa olevaa tutkimusta Instituutin lippulaivakatsauksen, Digital News Reportin lisäksi.

Oxfordin yliopiston toinen toistaan mielenkiintoisempien luentosarjojen määrän ja aihekirjon takia mielekkäästä tekemisestä ei ollut pulaa. Keväällä aktivoitui uudestaan myös Oxford Media Society, joka tarjosi viikoittain vierailijoita juuri median piiristä. Tapahtumien kannalta Lontoon läheisyys on samaan aikaan siunaus ja kirous. Sain huomata, että päiväretki pääkaupunkiin saattaa sisältää maksimissaan kaksi asiaa, ja silloinkin ne pitää olla hyvin suunniteltu. Edulliset bussimatkat kestävät puolestatoista tunnista yli kahteen tuntiin, ruuhkasta riippuen. Junissa taas saa metsästä halpoja lippuja, muuten reissaaminen kiskoilla tulee hyvin kalliiksi.

Itseni kannalta mielenkiintoisimmat tapahtumat Lontoossa olivat kuukausittain järjestettävät Hacks/Hackers ja Journocoders-meetupit. Suosittelen! Hacks/Hackers on toimittajien ja koodareitten verkosto, joka tapaa kuukausittain ja kutsuu tilaisuuteen puhujiksi digitaalisen kehityksen kannalta merkittäviä hahmoja. Journocoders-tapahtumassa taas opetellaan yhdessä tekemällä digitaalisia työkaluja. Molemmissa tapahtumissa tapaa ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneet alan kehityksestä ja ovat edistämässä sitä. Ja mikä parasta, meetupeissa on yleensä myös ilmaista ruokaa ja juomaa – opiskelijabudjetilla elävälle suuri ilo!

Vielä sen verran Instituutista, että uudet tuulet puhaltavat ensikin syksynä. Kymmenen vuotta johtajana ollut David Levy jättää tehtävänsä ja parhaillaan on menossa uusien kandidaattien haastattelut. Kuka ikinä johtajaksi tulee, on hänellä isot saappaat täytettäväksi Instituutin ja median välisten suhteiden hoitajajana.

Tee se itse -opinnot

Stipendivuoden tavoitteena oli kartuttaa myös käytännöntaitoja digimaailmassa. Opiskelin koodauksen perusteita yliopiston IT-keskuksen kursseilla ja kävin videokuvauksen kurssin. Keväällä suoritin Film Oxfordin viikonloppukurssin Adobe After Effects -ohjelmasta, joka on nykyään yleisimmin käytetty animointiohjelma mediataloissa ympäri maailman. Yliopiston kautta käytössäni oli ilmaiseksi myös mahtava Lynda.com-oppimisympäristö, jossa suoritin verkkokursseja koodauksesta ja käytettävyydestä (UX-design). Vaikka itse en työssäni joudu alusta lähtien verkkojuttuja koodaamaan, koodikielen tunteminen on osa digitaalisessa ympäristössä toimivan ammattitaitoa. Kun tuntee alustan ja miten sisältö siinä käyttäytyy ja miten se luodaan, on kehittäjiä ja koodareitten kanssa kommunikointi myös helpompaa.

Yksi tärkeimmistä saavutuksista vuoden aikana oli saada varmuutta esiintymiseen yleisön edessä. Olen kärsinyt jonkinasteisesta esiintymiskammosta koko ikäni, ja esiintyminen vieraalla kielellä ei yhtään helpottanut tilannetta. Mutta pikkuhiljaa vuoden aikana huomasin, että pelon voi selättää. Se tapahtuu harjoittelemalla, keskittymällä tärkeimpään sanottavaan ja heittäytymällä yleisön eteen. Kolmeen viimeiseen kuukauteen aikana puhuin tutkimusaiheestani, eli mobiilijournalismin visualisoinnista, Perugian journalismifestivaaleilla Italiassa, Financial Timesin visuaalisen journalismin osastolla sekä Instituutin omalla luennolla, jossa me kaikki stipendiaatit pääsimme puhumaan journalismin tulevaisuudesta omista näkökulmistamme. Ja tietenkin sokerina pohjalla oli oman tutkimuksen esittely ohjelman viimeisenä päivänä, juuri ennen juhannusta.

Oman aiheeni lisäksi puhuin suomalaisesta mediakasvatuksesta ja erityisesti siitä, miten toimittajilla ja sanomalehdillä on ollut tärkeä osa suomalaisten sivistämisessä. Esitelmän aikana kerroin miten monimedialukutaidon avulla eri instituutiot taistelevat Suomessa disinformaatiota vastaan. Olennainen osa esitelmää oli myös kertoa syksyllä 2017 alkaneesta Faktana, kiitos -projektista, jossa toimittajat vierailevat vapaaehtoisesti kouluissa kertomassa työstään ja näin osallistuvat aktiivisesti mediakasvatukseen lasten ja nuorten parissa.

Tutkimustyö

Reuters-instituutti oli valinnut loppuptyöni ohjaajaksi BBC:n visuaalisen toimituksen päällikön Amanda Farnsworthin. Tämä oli ehdoton onnenpotku. Tapasin Amandan jo kolmannella

opiskeluviikolla, ja heti alusta lähtien hän ohjasi minua selkeämmille vesille vuosikymmenten BBC-kokemuksella. Aloitimme työn pohtimalla yhdessä tutkimuskysymyksiä tai tutkielmani rakennetta. Myöhemmin haastattelin häntä myös tutkimukseeni. Amandalla on hyvin selkeä näkemys digitaalisesta kehityksestä ja visuaalisen journalismin asemasta tarinankerronnassa. BBC oli myös erinomainen paikka tutustua mobiiliuutisten kehitystyöhön, koska sitä tehdään koko ajan paitsi 40 hengen visuaalisen journalismin osastolla, kuin myös omassa kokeilulaboratoriossa, BBC Labissa. Sain myös kutsun viettää päivän BBC:n datajournalistien kanssa.

Tutkimukseni kautta pääsin tutustumaan maailman johtaviin uutishuoneisiin: BBC:n lisäksi haastattelin visualisteja ja visutoimitusten päälliköitä Guardianissa, The Timesissa, Washington Postissa, New York Timesissa, Quartzissa ja The Puddingissa. Halusin tutkimukseeni mukaan niin suuria televisioyhtiöitä, perinteisiä lehtitaloja kuin myös uusia, pelkästään verkossa toimivia verkkomedioita. Halusin vertailukohtia paitsi omaan työnantajaani Helsingin Sanomiin, mutta myös esimerkkejä yleisradioyhtiöstä ja kaupallisesta mediasta. Otin mukaan myös online-julkaisut, joiden lähtökohta on ollut alusta asti digitaalinen. Heidän näkemyksensä visuaalisesta tarinankerronnasta oli enemmän kuin relevantti, sillä heitä eivät sido vanhat rutiinit ja näissä vikkellästi liikkuvissa verkkomedioissa luodaan koko ajan paljon uutta digitaaliseen tekemiseen.

Haastateltavien haaliminen oli haastavin osuus tutkimuksen tekemisessä. Haarukoin hyviä tyyppisiä ensin ohjaajani kanssa, lähetin muutaman sähköpostin ja muutama tarttuikin heti haaviin. Mutta paras tapa saada ihmiset kiinnostumaan tutkimuksestani, oli henkilökohtainen kontakti. Seminaarin jälkeen kannatti tarttua mielenkiintoisia tyyppisiä hihasta ja kysyä kontaktitietoja tai suosituksia haastateltavista, silloin sähköpostiinkin saa varmemmin vastauksen. Täällä myös kovasti ”introtaan”, eli esitellään ihmisiä toisilleen sähköpostin kautta. Alan konferenssit ovat hyviä tilaisuuksia paitsi saada haastateltavia mutta myös tehdä niitä paikan päällä: itse blokkasin yhden New Yorkin -semman aikana viisi haastattelua!

Tutkimushaastatteluissani opin, että digimaailmassa journalistinen sisältö syntyy ennen kaikkea yhteistyöllä. Uudet alustat ja niiden muuttuvat ilmaisutavat vaativat yhä laajempaa näkemystä digitaalisesta ympäristöstä ja siitä, miten ihmiset siellä käyttäytyvät. Uutisten näkyvyyden ja leviämisen ratkaisee paitsi sisältö mutta myös se, miten hyvin visuaalisuus toimii kännykän ruudulla. Ohjaajani Amanda Farnsworth BBC:stä painottaa, että ajatuksella tehdyt videot, animaatiot, grafiikat ja interaktiiviset elementit ovat tässä aivan olennaisia: visuaalisuus herättää ihmisen huomion ja saa lukijan pysähtymään. Siksi visuaalisen suunnittelun pitää lähteä liikkeelle heti jutun suunnittelun alkuvaiheessa, ja tämä vaatii yhteistyötä toimittajien, visualistien ja koodareitten kesken. Ja samaan aikaan on ajateltava jutun lukijaa lähes yhtä paljon kuin sisältöä: lukija viettää jutun kanssa aikaa vain, jos kokee sen relevantiksi oman elämänsä kannalta. Jutun

kiinnostavuus taas ratkaisee sen, palaako lukija enää median pariin ja onko hän valmis maksamaan journalismista.

All the lovely people

Kuten kirjoitukseni alussa totesin, aiempina vuosina Oxfordissa opiskeli kolmen lukukauden ajan kolme suomalaista stipendiaattia. Nyt minä olin ainoa. Koen, että tämä oli pelkästään hyvä asia: minulla ei ollut mahdollisuutta jumittaa suomenkielisissä keskusteluissa ja pysytellä suomalaisessa ryhmässä. Tämä ei varmastikaan ollut aiemminkaan suuri ongelma, koska ohjelmassa riittää mielenkiintoisia kollegoita ja elämäkokemuksia jaettavaksi, mutta tänä vuonna olin ainoa Instituutissa kokonaisen lukuvuoden viettänyt stipendiaatti. Tästä johtuen minulla oli etuoikeus tutustua kaikkiin vuoden 2017-2018 aikana toimittajaohjelmassa vierailleisiin journalisteihin.

Ensimmäisellä lukukaudella meitä oli vain kahdeksan, toisella jo 14 ja kolmannella 12. He tulivat ympäri maailmaa: Meksikosta, Brasiliasta, Etelä-Afrikasta, Botswanasta, Keniasta, Zimbabwesta, Egyptistä, Australiasta, Kiinasta, Venäjältä, Ukrainasta, Pakistanista, Intiasta, Iso-Britanniasta, Itävallasta ja Norjasta. Tapasimme toisiamme niin seminaareissa kuin seminaarien ulkopuolella: tietenkin kävimme Oxfordin mahtavissa pubeissa, mutta oli myös juhlia, roadtrippejä ja elokuvailtoja.

Kaiken ilonpidon keskellä jaoimme myös kipeitä asioita: Vuoden aikana koettiin kollegan vankeusuhka Turkissa, monta surullista tarinaa toimittajien pahoinpitelyistä, kidnappauksista ja murhista – jopa yksi lavastettu murha Ukrainassa. Puhuimme paljon journalismin paineista diktatuurien alla, sensuurista ja itsesensuurista sekä ylipäänsä toimittajan työn loppumattomista haasteista taloudellisten paineiden, mainosmarkkojen vähenemisen ja misinformaation aikana.

Ei liene yllätys, että keskustelut kollegoiden kanssa ja toinen toistaan upeampiin ihmisiin tutustuminen olivat vuoteni parasta antia. Mietin paljon sitä, mitä voin suomalaisena tuoda keskusteluihin, jotka useimmiten pyörivät sananvapauden tai toimittajien oikeuksien rajoittamisen ympärillä. Vaikka minulla ei ollutkaan omasta maastani kauhutarinoita jaettavaksi, minulla oli mahdollisuus luvata, että käytän jatkossa sananvapauttani entistä voimakkaammin toimittajien aseman edistämiseksi. Ilman tukea toisilta toimittajilta, monen työ tuntuu tällä hetkellä liian haastavalta, jopa toivottomalta. Siksi Reuters-instituutin tarjoama stipendiohjelma on tärkeä, koska siellä viimeistään huomaa, että toimittajilla ja medialla on elintärkeä tehtävä pitää huolta oikeudenmukaisuudesta yhteiskunnassa ja etenkin totuudenmukaisen tiedon levittämisestä.